

דז'יגן נגד

הומוריסטי. הוא הגיע לשיאו כמשפט אחד של דז'יגן: "מה, אני לא בוס פה? אתה מרמה אותי כבר עשר שנים!" באותו רגע ירד המסך על היתוסים בין השניים. שומכר אמר לילה טוב והלך.

כמו בעד ואשה

מרגע זה היה ברור כי שם ההצגה האחרונה של הוגו טיבלייבט ביים אלטן ("הכל נשאר כמקודם"), שוב אינו מתאים ליחסים בין דז'יגן ושומכר עצמם. למחרת היום ניתק שומכר את קו הטלפון בביתו. אי אפשר היה לדבר עמו. לשליחים שהגיעו מן התיאטרון נאמר כי שומכר, שהוא חולה לב, כרוני, חולה אנוש, וכי הרופא אסר עליו לדבר. שליחים שהגיעו לביתו של דז'יגן קיבלו תשובה כמעט זהה — גם הוא חולה קשה. נדמה היה כי החלה הצגה כפולה של מחזהו של מולייר, החוזה המדומה. היום עבר והגיע הערב. הקהל החל מתאסף בקולנוע פאר, בו היתה ההצגה צריכה להתחיל בשעה 8.30. היא לא התחילה. כשעברה חצי שעה ושומכר לא בא, נאמר לקהל כי הוא חולה. כמחצית הנוכחים קמו והלכו הביתה. אולם בינתיים טילפן אלמוני לביתו של שומכר, סיפר לו כי דז'יגן מוכן לבקש סליחה מגנו.

הדבר השפיע כתרופת-פלא. שומכר קם, מיהר לתיאטרון בלחית אשתו וידידו, שישבו מאחורי הבמה. באיחור של שעה החלה ההצגה.

לא עבר זמן רב והסתבר לשומכר כי נפל בפה, וכי שותפו כי אינו חולם כלל לבקש סליחה. הוא הודיע שלא ימשיך לשחק אחרי ההפסקה. בכל זאת נשאר לשחק עד הסוף. אולם הידידות על הבמה לא החזירה את הידידות מאחורי הקלעים. אחרי הפצרות המנהל המסחרי, ישראל ואלין, שי נומין על דעת עצמו אולמות עד 26 לחודש, הסכים שר מכר להופיע עד תאריך זה. אולם בזאת, הודיע, תגיע השדר תפוח בינו לבין דז'יגן לקיצה.

בינתיים התפשטה הידיעה בין חוגי הכתבים כי בגלל האש-שחקנית הצעירה עומדת החבילה האמנותית להתפרק. עשו עליה העתונאים, סיבבה טובי למסור הורעות. "אני לא מאמינה שזה קרה בגללי", טענה. "בטח הייתי רק הקש האחרון ששבר את גב הגמל".

שאר אנשי התיאטרון ניסו להסתיר את הסכסוך בכל מחיר. "זה היה רק תלול פירסומת", טען ישראל ואלין. "אלה הן ציגינע מעייסס!" (מעשיות עיונים), ניסה גם יש-ראל שומכר לחפות על הפירוד. "כמו שהעו עושה מה, כך גם כל העסק הזה: מספרים, מדברים, מרכילים. האמת היא שסיכסוכים בין פרטנרים על הבמה פורצים לפעמים כמו סיכסוכים בין בעל ואשה. היה איזה ענין פנימי קטן וחשל סדר סכסוך כהלכתו. אחרנו מעל ענינים כאלה".

שניים "מסוכנים לחברה"

אמנם, אלה שהכירו את צמד הקומיקאים מאז ראשית דרכם, סרבו להאמין כי הם עלולים להיפרד. כי דז'יגן ושומכר החלו את הפסיעה הראשונה שלהם על הבמה ביחד.

היה זה כששניהם היו שחקנים מתחילים בסטודיה הדר-מסית של משה ברודלון בלודז' שבפולין. דז'יגן, בן משי פחת חייטים, היה עצמו חייט קודם לכן. שומכר היה בוגר הגימנסיה העברית בלודז', שהשפה העברית היתה שגורה בפינו.

מהסטודיו לדרמה התפתחה להקה סאטירית קטנה שכונתה בשם ארוט. דז'יגן ושומכר היו כוכביה. דז'יגן היה בעל הכשרון שבין השניים. שומכר היה המשכיל יותר. אולם זה לא הפריע לשניים לפתח ידיות לדוגמה.

כשהלהקה התפתחה, הפסיקו האנשים לדבר על תיאטרון ארוט. דיברו רק על הצמד דז'יגן ושומכר. הם היו צמד מיוחד במינו, הגישו בידור מהסוג שקרא באותם הימים "קאבארט ספרותי". לאט לאט התפתחו לתיאטרון סאטירי שרכש פופולריות רבה בכך שהיה מערים על הצנזור ה-פולני, ומגיש סאטירה חריפה על הרדיפות האנטישמיות ב-פולין, על הפוליטיקה של הממשלה הפולנית ועל ההחיי החברתי היהודי. ההצלחה באה אל הצמד מיד בהתחלה. "הצלחנו כמו צוציקים", נוהג שומכר לומר.

השניים עברו בכל פולין, יצאו לסיבוב בעולם. כאשר פרצה המלחמה, ברחו לשטח הרוסי. בביאליסטוק ניתן להם מעמד של תיאטרון ממלכתי, ולהקתם היתה התיאטרון היחיד הדוברי-יהודית, שהוונן על-ידי הממשלה הסובייטית להופיע בכל בירות ברית-המועצות.

ההצלחה נמשכה עד 1941, כשהשניים הוכרו כאלמנטים חברתיים מסוכנים ונשלחו למחנה-ריכוז בקאזחסטאן. אולם גם שם המשיכו בפעילותם הדרמטית. הם הופיעו בפני ה-אסירים, ברוסית וביהודית, נלקחו תחת משמר מזויין להור-פייע גם בפני קהל חופשי בערים. הם ניצלו או את מעמדם

בחדש השני להופעתה בלהקתם, תוספת של 50 ל"י על משכורתה בחדש הראשון (250 ל"י נטו). גם לזה התנגד דז'יגן בחריפות. לבסוף נראה כי שומכר נרגע. לפני שיצא מבית-הקפה, הבטיח חגיגית שלא ידבר עם טובי מטוב ועד רע.

סטירת-לחי למנהל

באותו ערב נערכה ההצגה באולם קולנוע פאר בתל-אביב. בהפסקה ביקש שומכר מאסתר לגשת אליו אחר-ההצגה. אחרי סגירת המסך מיהרה אל שומכר. "לכי ותגידי לכל הידידים והחברים שלך, שבמקום לעשות לך טובה, הם עושים לך עול!" קרא שומכר בקול רם, באוזני כל השחקנים.

"איזה ידידים? יש לי הרבה ידידים!" היתממה אסתר. "כל אלה שכותבים עליך!"

"כולם כתבו. גם היום יש רשימה בידעיות-אחרונות, ש'חתימם עליה אחד ש"ן. מי זה?"

מול תמימות זו גבר זעמו של שומכר, שהשתלט על עצי-מו-רק בקושי. "זה שייקה בן-פורת", ענה.

"אני לא מכירה אותו אישית, והוא לא ידיד שלי", קבעה אסתר במידה מרובה של צדק, כי מעולם לא נפגשה עם שייקה קודם לכן.

"או טלפני לו ותגידי לו שהוא עשה לך עול!" דרש שומכר.

"למה אעשה זאת? אם אטלפן לו, אודה לו על הרשימה. אבל אינני מכירה אותו."

"אם את לא מכירה אותו, אז אני אטלפן, ואת תגידי לו שהוא עשה לך עול!"

השחקנית הצעירה, בעלת האף המזדקק, שאלה מה יקרה אם תסרב להיענות לדרישה המזוהה.

"אם את לא תעשי את זה, את מפורטת!" צעק שומכר, כשידיו רוועדות.

בינתיים הקשיב גם דז'יגן לדיאלוג הקומי. אבל הוא לא צחק. הוא רגז על כי שומכר הפר את הבטחתו המפורשת מהבוקר שלא לדבר עם טובי. הוא נעלב קשות. באותו מעמד עלה על הבמה פייביש גורנשטיין הקרן, מנהל האדמיניסטרטיבי של התיאטרון ואיש-אמונו של שר-מכר, ובקול כביני סיפר כי ישראל ואלין, האדמיניסטרטור החדש, ניסה להכותו בפואייה בנוכחות קהל, בטענה שגורני-שטיין הפיץ עליו שמועה כי שיחד עתונאי כדי שיכתוב על אסתר. סיפור זה העלה את חמתו של דז'יגן, שעד אז ניסה רק להרגיע את הרוחות, הסתפק במבטים בלבד. הוא החל להכות את גורנשטיין, סטר לו על לחיו. חיש מהר התפתח בין שני השותפים, דז'יגן ושומכר, דרישה שהיה נעדר ברק

קקה עדיין התגלגל מצחוק. שני הקומיקאים המציגים חייכו איש לדעהו ולקהל. הפנסותן ניגן מנגינה עליזה, וחברי הלהקה שרו בכל לב. סל גדול של פרחים אדומים הועלה על הבמה. אי-אפשר היה לתאר תמונה מושלמת יותר של תיאטרון מאושר ומצלחת, מאשר תמונת-סיום זו של הצגת דז'יגן ושומכר, באחד מערבי השבוע באולם אלה שם, תל-אביב.

אולם ברגע בו ירד המסך, השתנה הכל. שני הקומיקאים חזרו לשולחן האיפור המשותף שלהם, המוצב על הבמה מאחורי-הקלעים. בהשתמשם באותן המשחות ובאותן המרי-אור, וביושבם זה ליד זה, הורידו השניים את האיפור מבלי להחליף ביניהם אף לא מילה אחת. כי שמעון דז'יגן ויש-ראל שומכר, צמד הקומיקאים היהודים המופיעים יחד זה 30 שנה, וששמותיהם מצורפים יחד כמו כפתור-זרפת או הפלא-זופלא, שני האנשים שזה עתה צחקו והצחקו יחד על הבמה, נמצאו ביניהם במצב של מלחמה טוטאלית.

"מדוע הוא שלח את הפרחים?" התרגזה אשתו של שר-מכר, שישבה בצד על הבמה במשך כל ההצגה. "הוא רוצה להעמיד פנים שהם משלימים?" הוא, במקרה זה, היה עורך-עתון יהודי בארגנטינה, שהיה אחד מרבים שהתגייסו להשיג לים או להשיג הפוגה בין השניים. בעיני הגברת שומכר היתה זו עבירה חמורה, כמעט בגידה.

גם אותו עורך, כמו שאר המתוככים, היה פסימי. פעם כבר פושר בין שני השחקנים העליונים, בשעה שפרצה ביניהם מריבה בחוץ-לארץ. מלאכת-התיוך ארכה או שנה שלמה. "הפעם זה יהיה יותר קשה!" נאנח הוא, בהביטו בתוגה בכלל-הפרחים שלו, שעמד עזוב על הבמה.

טובות על טובי

נאח דז'יגן קומי, היתה גם טיבת הסנטור הי' אחרון בין דז'יגן (54) לשומכר (59) כמעט קומית. הדבר קרה יומיים לפני סוף השנה. במדורו של "ש"ן" (שייקה בן-פורת) בידעיות-אחרונות הופיעה רשימה קטנה, שנושאה את הכותרת "תקווה ושמה אסתר טובי". כתב שייקה: "על ההצגה החדשה של דז'יגן ושומכר נאמר כבר כמעט הכל, הן לחיוב שני הקומיקאים והן לשלילת השי-תלטות האידיש על הצברים של הלהקה. ברצוננו להביא בנוסף על כך לתשומת-ליבן של הלהקות הישראליות, כגון בצל ירוק או סמבטיון, את הופעתה של שחקנית-זרפת צעירה, הלא היא אסתר טובי... צעירה מחוננת בבטחון בימתי רב, בקול נעים ובהופעה נאה, ויש לה טמפרמנט... יהיה זה מצער אם צעירה כזאת תאבד לבמה העברית בגלל הופעה אפיוזית... באידיש!"

כאשר הופיע גליון הצהרון הנהגו ישרו דז'יגן ושומכר בקפה שטרן ברחוב דיונון, כמנהגם מדי בוקר, כדי לדון בבקיעות השוטפות של התיאטרון. שומכר הנמון והממושקף קרא את הרשימה והתפוצץ כמעט. "שהם ישלמו לה משי-כורת!" קרא כשהוא רועע בכל גופו, "אני לא אשלם! אני לא רוצה לדעת ממנה! עוד הערב אפטר אותה!"

"מדוע?" תמה דז'יגן.

"היא משתמשת ביופי שלה כדי להשיג ביקורות!" השיב שומכר, בזעם הולך וגובר.

כבר קודם לכן התרגז שומכר על הגל הבלתי-רגיל של ביקורות טובות שקיבלה אסתר טובי (העולם הזה 1164), אף שהיא ממלאת בהצגה רק תפקיד קטן, בזמרה ובמשחק, עוד בהצגת-הכוכרה משכה טובי את תשומת-לב כל המבקרים, שעלו על הבמה והירבו לחקור אודותיה. כי הופעתה של צעירה, בעלת מראה ספרדי בולט, בשפה היהודית, היתה פרט פיקנט. עתה התרגז שומכר במיוחד על שכן פורת הציג לתיאטרונים אחרים לקחת את השחקנית, ועל כי הגדיר את הופעתה בתיאטרוננו כאפיוזיה.

מול הזעם של שומכר, שמר דז'יגן על קרירותו. הוא הבין כי שערוריה בתוך הלהקה הקטנה, שתמשוך את תשומת-לב העתונאים, רק תפריע לעסקים. הוא ניסה לשכנע את שומכר לא לפטר את הצעירה.

"אז לא אשלם לה את התוספת!" הוסיף שומכר לאיים. כי לפי החוזה שנחתם עם טובי, היתה היא צריכה לקבל

סלע המחלוקת
אסתר טובי, השחקנית הצעירה שהפכה בעיני כורחה לקש ששבר את גב הידידות בין שני הקומיקאים.

* תרגום אחר: "הכל נשאר אצל הזקן." משחק-המילים היה מכוון לתוצאות הבחירות.